

Chilský vzdělávací systém

Zdeněk Kluiber

Pokračujeme v cyklu informačních článků o školství v zemích, které se na stránky našeho časopisu nedostávají příliš často.

Chile představuje v současné době velmi významnou jihoamerickou zemi s výrazným hospodářským růstem a demokracií, s imponující uspořádaností. Tato patnáctimilionová země provádí postupně řadu reforem, které se přirozeně nevyhnuly ani školství. Je zcela zřejmé, že nejvíce jsou patrné v samotném hlavním pětimilionovém městě Santiagu de Chile, které je výrazným hospodářským, průmyslovým, sportovním, kulturním a vzdělávacím centrem země, ale i jedním z nejvýznamnějších míst celého kontinentu.

Do působnosti ministerstva školství patří všechny čtyři stupně vzdělávacího systému: předškolní výchova dětí do šesti let, základní škola, střední škola a vysoká škola.

Historickým dnem pro vzdělávání v Chile se stal 7.5.2003, kdy nová ústava prodloužila povinnou školní docházku z osmi na dvanáct roků (APEC Chile, 2004). Bezprostředně i v tomto měsíci ministerstvo školství zahájilo tři zásadní iniciativy:

- intenzivní jazykový program – do roku 2010 všichni absolventi střední školy budou plynně hovořit anglicky;
- digitální gramotnost – kampaň pro školení půl milionu dospělých k užívání počítačů a Internetu;
- finanční prémie pro státní školy, které zmenší počet neúspěšných studentů.

Plný školní den – zahrnující ranní a dopolední vyučování – byl zajištěn na 75 % státem subvencovaných škol.

Základní škola trvá osm let, je rozdělena do dvou cyklů: 1.–4. ročník, 5.–8. ročník.

Přechod žáků ze základní školy na střední je v podstatě automatický. Ve větších městech je naprostá většina škol již dvanáctiletých, a střední škola je tedy již jejich integrální součástí. Do 1. ročníku střední školy žáci postupují bez přijímacích zkoušek – podmínkou je pouze úspěšné završení osmého ročníku základní školy. Bohužel poměrně složitější situace je na venkově, zejména v zemědělských oblastech, kde děti musí pomáhat své rodině při práci (Hubbard, Barta a Davis, 2004).

Především proto, že mezi základní a střední školou neexistuje žádné kvalitní výběrové kritérium, lze se setkat s názory o nepřilíh vysoké kvalitě chilských středních škol. Střední školy jsou dvojího typu: 1. vědecko-humanitní

zaměření – odpovídají našim gymnáziím a částečně středním průmyslovým školám, připravují ke studiu na vysoké škole, 2. technicko-profesní zaměření – odpovídají našim středním odborným učilištím. Na závěr středoškolského vzdělávání získává student tzv. středoškolský diplom – „licencia de educación media“.

Maturity jako součást středoškolského vzdělání v evropském pojetí byly zavedeny ve dvacátých letech 20. století. Ale v roce 1967 byly nahrazeny tzv. zkouškou akademických schopností – „prueba de aptitud academica“ = zkouška PAA, která je hlavním kritériem výběru studentů pro vysokou školu. Tato zkouška není organizována jednotlivými středními školami, ale centralizovaně přímo ministerstvem školství. V roce 2003 prošla zkouška PAA zásadní metodologickou a obsahovou reformou. Dnes se nazývá zkouškou pro výběr na vysoké školy – „prueba de selección universitaria“ = PSU – a je jediným „sítím“ pro výběr budoucích studentů vysokých škol. Zkouška PSU totiž nahrazuje dosavadní posuzování širších „akademických schopností“ studenta střední školy jednoznačně exaktnější zkouškou jeho vědomostí skutečně nabytých v průběhu středoškolského studia, což údajně více přibližuje Chile praxi běžné v rozvinutých evropských zemích.

Zkouška PSU se koná jednou za rok pro všechny její adepty ve stejném termínu a s jednotnými otázkami ve čtyřech hlavních oborech: mateřský jazyk, matematika, dějepis a přírodopis. Jednotlivé odpovědi jsou bodovány – maximální počet získaných bodů je 700. Dosažený počet bodů předurčuje ke vstupu na některou z univerzit.

Lze konstatovat, že jen omezený počet absolventů středních škol přistupuje přímo po mnohdy ne příliš obtížném středoškolském studiu k vykonání poměrně náročné zkoušky PSU. Velká většina studentů před vykonáním této zkoušky a vlastním vstupem do vysokoškolského studia preferuje ještě roční studium na tzv. předuniverzitních institutech. Ty pak mají jediný a specifický cíl: kvalitně připravit studenty na úspěšné zvládnutí zkoušky PSU.

Po absolvování zkoušky PSU student vyplňuje přihlášku na vysokou školu, ve které uvádí zhruba deset vysokoškolských oborů na různých univerzitách a samozřejmě jím dosažený počet bodů při zkoušce PSU. V závislosti na své společenské prestiži, akademické kvalitě, ale i subjektivní situaci a potřebách si každá univerzita stanovuje každý rok minimální vyžadovaný počet bodů získaných v PSU nezbytný ke vstupu ke studiu. Požadované bodové minimum tedy jednoznačně napoví, kde student může do prvního ročníku nastoupit. V souvislosti s takto pojatým výběrem se samozřejmě objevuje tradiční problém: v prvních ročnících některých atraktivních oborů vysokoškolského studia je přílišný nadbytek studentů. Dochází pak k obrovským přechodům na jiné obory, nebo dokonce k radikálnímu opouštění vysoko-

školského studia, a to z jiných důvodů než ekonomických. Univerzity bohužel nemají možnost určovat obsah svých vlastních přijímacích zkoušek.

Základním problémem přechodu na nový vědomostní model přijímacích zkoušek na vysoké školy je však zjevně skutečnost, že tato obrovská změna není bohužel doprovázena odpovídající změnou středoškolských studijních plánů! Jejich všeobecně pojatá charakteristika říká, že totiž neposkytují středoškolskému studentovi dostatečně solidní základ vědomostí. Jako zřejmě hlavní příčina evidentně nízké kvality středoškolského vzdělání se pak téměř přirozeně uvádí neexistence žádné selektivní přijímací zkoušky na střední stupeň, která by dovoľovala pracovat jen s takovými studenty, kteří k vybranému středoškolskému studiu opravdu prokážou určité schopnosti.

Chilský vzdělávací systém je smíšeného typu. Kombinuje veřejné a soukromé školství: méně než zhruba 50 % žáků na úrovni základní a střední školy navštěvuje soukromé školy, na soukromých vysokých školách je pak jen trochu více než 50 % studentů.

Školský systém je centralizovaný, ministerstvo školství má rozhodující kompetence zejména ve tvorbě obsahu učebních plánů. Avšak již v roce 1990 došlo k jisté liberalizaci právě i při tvorbě studijních plánů především na středních školách. Byla jim poskytnuta výrazná možnost větší individuální odborné profilace.

Ministerstvo školství působí jen zcela okrajově v oblasti vzdělávání dospělých a v tzv. zájmovém školství, tj. v hudebních a výtvarných školách atd.

V Chile existuje celkem 61 univerzit¹ (široké spektrum studovaných oborů, větší diverzifikace, pokud jde o jednotlivé stupně vysokoškolského vzdělání, delší délka studia) – 25 veřejných, 36 soukromých a 43 soukromých vysokých škol technického typu, tzv. profesní instituty, které jsou zaměřeny výlučně na technické obory a mají podstatně kratší délku studia. (Lanic, 2006)

Úroveň vzdělání v Chile postupně roste a z kvalitňuje se. Gramotnost v Chile je 95 %, což je jedna z nejvyšších hodnot v rámci celé Latinské Ameriky. Zejména úroveň studentů středních škol prudce narůstá a je mezinárodně jednoznačně srovnatelná. O tom se mohli přesvědčit všichni, kteří v červenci 2005 navštívili městskou výstavní halu v Santiagu de Chile a seznámili se s pracemi prezentovanými chilskými středoškoly na 10. Expo Science International za účasti 1030 studentů ze 30 zemí celého světa.

¹Pouze pět z celkového počtu všech univerzit v Chile lze kvalifikovat jako plně srovnatelné s kvalitou mezinárodně renomovaných a odborně nejuznávanějších vysokých škol ve světě.

Poznámka: Děkuji tajemníkovi Českého velvyslanectví v Chile panu Štěpánu Zajacovi a konzulovi Velvyslanectví Chilské republiky v České republice panu Cristobalu Ortizovi za laskavě poskytnuté informace a materiály o chilském vzdělávacím systému.

Literatura

APEC Chile. Editor: Maria Paz del Rio, Communication and Culture Secretariat Ministry General Secretariat of the Government, Santiago, Chile, November 2004.

HUBBARD, C., BARTA, B., DAVIS, J. *Chile a Velikonoční ostrov*. Praha: Svojtka a Co., 2004.

Lanic. [on-line] Dostupné na: <http://lanic.utexas.edu> [cit. 23. 10. 2006]

KLUIBER, Z. Chilský vzdělávací systém. *Pedagogická orientace* 2006, č. 3, s. 15–18. ISSN 1211-4669.

Autor: Doc. RNDr. Zdeněk Kluiber, CSc., Ph.D., KFI PedF UHK, Hradec Králové a KPO FBMI ČVUT, Kladno, zdenek.kluiber@email.cz